

Предраг Петровић / Томислав Пауновић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд Ђакон Томислав Пауновић
ppetrovic@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 27-523:341.1:172.15

Екклесиологија, генетика и политика настајања „нација“

Увод

Идеолошки национализам јесте феномен који је у значајној мери обележио историју европске и светске цивилизације у последња два века. Савремени социолози обично деле оне који покушавају да дефинишу национализам на две групе: *модернистичке* и *примордијалистичке*.¹ Под модернистима подразумевају се они који у национализму виде феномен као последицу потребе модерног (или постмодерног) друштва за структуралним фактором, док се у примордијалистичке ставове сврставају они који национализам представљају као значајну феноменолошку фазу у развоју људског друштва. У питању су заправо историјске епохе у којима су људи своје веће друштвене заједнице уредили на бази родних веза и разлика. Оно на шта упућују модернистичке дефиниције, можемо опазити у савременој тенденцији стављања акцента на конкретна индивидуална осећања „националне припадности“, док је оно на шта указују примордијалистичке теорије присутно у тенденцији потраге за природним основама које би требало да постану носећи стубови одређених националистичких идеологија. На први поглед, и модернистичка и примордијалистичка теорија долазе до сличних исходишта — до национализма као феномена који је социјална *реалност*. У прилозима који следе не желимо улазити дубље у анализу социолошких узрока национализма. Међутим, чини се да обе наведене групе дефиниција превиђају суштинску проблематичност национализма као идеологије. Стога у овом раду полазимо од следећег питања: *Како дефинисати национализам у иреницима када се реалност не љоклапа са оним што је дефинисано као нација (у смислу заједничкој љорекла), и како сагледавати нацију у контексту социолошкој одређења заједничкој начина животоа?* Наиме, изгледа да су две поменуте групе дефиниција узеле у обзир две различите

¹ Motyl, Alexander, *Encyclopedia of Nationalism*, Vol. 1, *Fundamental themes*, Сан Дијего, 2001, стр. 251.

чињенице на којима се појава национализма као таковог заснива, и то: с једне стране, део људске природе која се подводи под категорију рода, а са друге стране, реалност по којој конкретни људи јесу носиоци те природе. Следујући простој логичкој формули, резултат би требало да буде исти, било да полазећи од рода дођемо до конкретне личности, било да полазећи од конкретне личности дођемо до одређених општих карактеристика природе (рода) којој та личност припада. Богословски гледано, могли бисмо рећи да је национализам само одраз чињеничног историјског стања односа између онога што је опште и онога што је посебно у људском бићу, стања које резултира нестајањем конкретних личности, а преживљавањем природе у целини. Истовремено, нека нова сазнања на пољу науке стављају нас пред чињеницу да национализам данас постоји независно и од ове схеме; полазећи од конкретних личности које потребујући извесно уређење друштвених заједница пројављују своја „национална осећања“, не долазимо и до реалних родних сличности и разлика. Другим речима, у овим постмодерним временима, национализам веома често није одраз историјског стања односа између личности и природе у људским бићима, већ формула за решавање целокупне проблематике постојања, независно од историјске, односно природне реалности.

Мотив за наш богословско-научни осврт на проблеме „национализма“ и „глобализма“ побудило је изврсно предавање митрополита пергамског Јована Зизијуласа, које је одржано 25. маја 2012, на конференцији „Еклисиологија и национализам“, у Волосу (Грчка), а које је за потребе српске богословске мисли објављен у часопису *Саборности* (Пожаревац, 2012).² Примарна тема Митрополитовог излагања представља проблематику еклисиолошког примата, при чему се идеологија национализма појављује као „реметилачки фактор“ постојања, јер Господ на другачијим основама богоустановљује своју Цркву. У том смислу одлучили смо да на страницама које следе после излагања митрополита Јована Зизијуласа нагласимо важност савремених открића егзактне науке која могу допринети ослобађању богословља од многих наметнутих идеолошких окова, на које у свом излагању најпре указује сâм Митрополит.

У излагању теме „Првенство и национализам“ митрополит Пергамски Јован Зизијулас упозорио је на опасност ремећења еклисиолошке структуре постојања — како нагињањем Цркве национализму, с једне, тако и њеним прилагођавањем тзв. „глобализацији“, с друге стране. Када је реч о приступу темама *национализма* и *глобализма*, као хришћани који живимо на конкретном простору и у конкретном времену, не можемо а да најпре не

² Текст представља превод предавања митрополита Јована Зизијуласа, који је за часопис *Саборности* (*Теолошки годишњак VI*, Пожаревац, 2012, 129–136.) превео протођакон др Предраг Петровић.

укажемо на реалне научне претпоставке у приступу овим темама, а нарочито историјском аспекту национализма на нашим просторима, што није била посебна тема митрополитовог излагања.

Тема национализма има посебан значај за просторе који су под јурисдикцијом наше, Српске патријаршије, будући да је овај простор током двадесетог века постао својеврсно „складиште“ многих националистичких идеологија, при чему ни до данашњег дана није заустављен процес креирања „нових“, или „сличних“ идеолошких система. Поменуто предавање митрополита пергамског Јована упозорава на претећу опасност управо оваквих идеолошких тенденција.

Историјске околности на „балканском“ полуострву

Најпре, Хелмско³ полуострво, на коме живимо, светски је познато поприште многих трагичних историјских догађаја. На овим просторима било је мноштво различитих политичких и војних захтева и захвата са различитих страна, што је трагично погодило све људе који су на овом географском поднебљу живели кроз историју, као и нас који на том простору до данас живимо. У том смислу превасходно подразумевамо незавидан положај православних хришћана, који се у најновијим временима појављује чак и као проблем „међуграничних односа“ аутокефалних цркава (нпр. Српске и Румунске). Јурисдикције аутокефалних цркава углавном прате границе држава загарантоване међународним правом (уговорима). Историјски потврђено установљење митрополитских, а потом и патријарашких црквених структура, у временима „модерних“ глобалистичких схватања, долазе под удар сада већ устаљених изазивања или одржавања „тињајућих национализма“ на овим просторима. Да ли то значи да међународни уговори морају за помесне Цркве бити важнији од црквених, и подразумева се, древнијих установа?

Темељи актуелног „новог светског поретка“, који се у војном смислу користи свим локалним „национализмима“, не подразумевају ништа друго до прекрајање граница свих народа земље, парадоксално, али под изговором „безграничног“ протока људи, робе и капитала. Због тих циљева, на *историјској већромешини*, односно страдању, нашли су се и православни хришћани који припадају СПЦ. Протагонисти у остварењу идеја „новог светског поретка“ изазивали су деведесетих година прошлог века различите „национа-

³ Термином Хелм или Хелмско полуострво, мењамо данас уобичајени назив „Балканско полуострво“. Данашњи назив је добио своју широку употребу управо у периоду цветања националних идеологија и злоупотребљаван је у корист политике „балканистичког дискурса“. Назив који употребљавамо у овом раду (Хелм), коришћен је у антици, и представља неидеолошку географску одредницу.

лизме“ штетне по све грађане тадашње заједничке земље. Временом су се ти „националисти“ у тињајућем стању одржавали „на временску даљину“, *до некој новој историјској иреници*, изгубивши начас своју главну употребну вредност, и она се огледа најпре у разбијању пројекта званог „Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца“, затим „Краљевина Југославија“, а потом ФНРЈ и СФРЈ. Распадом ове земље, многи преживели православни хришћани остали су без својих цркава — епархија. Као православни хришћани, многи од њих на себи су осетили терет како обезбоженог инсистирања на српској националној припадности, тако и терете разних „новокомпонованих националиста“ у име вере у *овој*, или *оној* Бога. У то време, није постојао адекватан одговор на питање о рефлексiji националистичких идеологија ових простора на одговарајуће религиозно-идеолошке чиниоце и обратно.

Пергамски митрополит Јован помиње да древна Црква не познаје национализам у нововековном смислу те речи. Овом ставу додали бисмо и чињеницу да ни средњевековни свет на Истоку није имао (нама) савремено виђење појма „нације“. Инвазивни покрет европског национализма 19. века, који своје корене има у Француској револуцији и у националистичким активностима које су јој следиле, пренешен је на просторе Хелмског полуострва управо током 19. и почетком 20. века, да би се у садашњем облику развијао под „папагајском крилатицом“ европских политичара тог времена која је гласила: „*Балкан балканским народима*“. После коначног ослобођења од Турака и помоћу одговарајућег успостављања граница балканских држава (нарочито унутар земље тзв. „Јужних Словена“), наставила се политика исте „папагајски понављане крилатице“, која није подразумевала само успостављање међудржавних граница, већ и образовање одговарајућих православних црквених јурисдикција које би могле слободно наставити хришћанску мисију на Хелму (Илирику),⁴ управо у складу са међународно признатим државним границама. Тако је крилатица „*Балкан балканским народима*“ постала саставни део унутрашње и спољне политике новонасталих држава Хелмског полуострва.

Присетимо се пре свега пројекта Краљевине СХС — Југославије који представља почетак нарочите деобе међу тзв. „југословенским народима“. Управо тада настаје држава „Јужних Словена“, као плод поменуте крилатице. Званично, југословенски краљ Александар Карађорђевић је први увео идеју „југословенске нације“ или идеју „интегралног југословенства“ (6. јануара 1929). Тада је забрањен сваки национализам, осим „југословенског“.

Доласком комунистичке интернационале на власт настављена је политика горе поменуте „крилатице“, али сада, што се наших простора тиче, у центру пажње било је разграничење међу „народима и народностима“, што се до наших дана завршило стварањем словеначке, хрватске, македонске,

⁴ Илирик је римско име за антички Хелм, и најчешће је помињан у црквеним препискама.

црногорске и бошњачке нације, а у најновије време и тзв. „Косовске државе“. Није тешко претпоставити да постоји намера страних и неких домаћих политичких фактора да се у скорој будућности настави територијално комадање држава у региону, а сведоци смо да је на удару таквих настојања управо српска држава. Као хришћани, морамо бити посебно забринути, јер нам последња чињеница коју смо навели говори и о могућој намери прекрајања, а можда и *нијодашњавања* граница установљених црквених јурисдикција. Да ли национализам, који у „српском“ случају можда може довести и до стварања банатске, бачке, сремске или шумадијске нације, поседује свој историјски узрок? Да ли је догоотпадничко лутање некада православног живља на овим просторима препуштено вољно одабраним циљевима оних за којима иде сав њако?

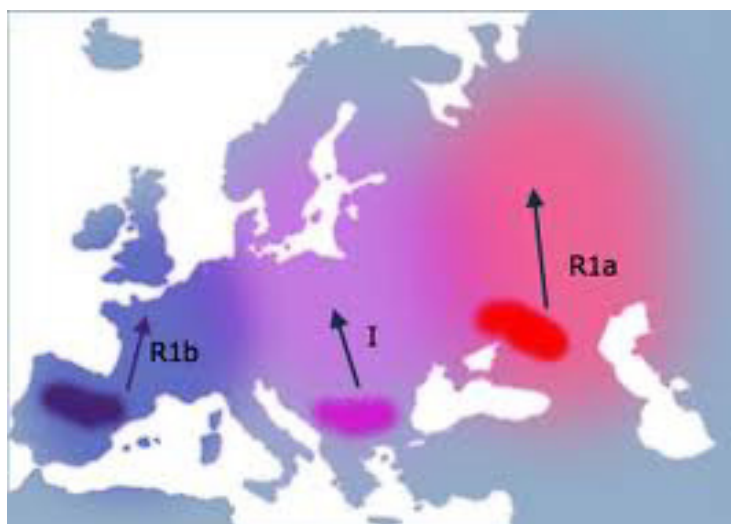
Овде желимо упутити на чињеницу да би и наука могла бити призма и помоћ за јасније сагледавање проблема национализма како у предхришћанском смислу те речи, тако и садашњег, хришћанског одређења *националних* токова историје овог поднебља. Истинити историјски приступ истраживању обредних, социјалних, обичајних и других страна живота на овим просторима потпомогнут је како развојем модерних научних дисциплина, тако и развојем непристрасних историјских и археолошких истраживања, још са почетка 20. века.⁵

Осим непристрасних историјских и археолошких истраживања, од посебне важности за правилно сагледавање *истинских историјских* структура становништва на овим просторима јесу и генетска истраживања, која су спровели различити европски и светски истраживачки центри за генетику,⁶ чиме је потврђено мноштво историјских истина, а које „позитивна историја“ (између осталог и она која се предаје у основним и средњим школама, као и у високошколским установама) свесно пренебрегава, с циљем да „ауторитетима“ на том пољу не би пропао труд или намера којом су наводно образовали, а у стварности „*однародовали*“ генерације људи. Једна од значајних страна генетског инжињеринга јесте истраживање генетске структуре становника ових, али и других простора земаљског шара, чиме је још више отворен пут непристрасном, научно доказивом приступу појму нације.⁷

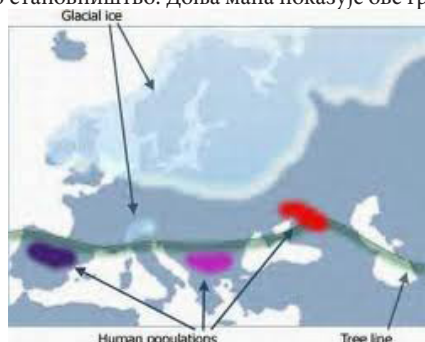
⁵ Један од таквих истраживача је Гордон Чајлд, чији најпознатији радови су: *The Dawn of European Civilization*, London, 1925; *The Aryans: A Study of Indo-European Origins*, London, 1926; *The Most Ancient East: The Oriental Prelude to European Prehistory*, London, 1929; *The Danube in Prehistory*, Oxford, 1929; *The Bronze Age*, Cambridge, 1930; *What Happened in History*, Harmondsworth, 1942; *Prehistoric Migrations in Europe*, Oslo, 1950; *The Prehistory of European Society*, Harmondsworth.

⁶ Истраживања су доступна и на интернет адресама. Енциклопедијски уређена истраживања, види на www.eurpedia.com. Погледај на крају текста опширнију литературу на коју упућујемо, у циљу даљих истраживања.

⁷ Нација (*natio*) етимолошки означава просторно-временску реалност нечијег рођења.

Према истраживањима на која се позивамо у овом раду, највећи део савременог европског становништва потиче из три гране људског рода. Мапа бојама показује територију коју претежно насељава сваки од ова три рода. Тамнијом бојом је приказана област која је аутохтона за сваку од ових група. Међутим, сваки од ових родова присутан је скоро у сваком делу континента, али као мањинско становништво. Доња мапа показује ове групе у време леденог доба.

Од посебне важности за тему национализма, пре свега на нашим просторима, представља анализа хаплогрупа, на основу мушког хромозома (Y). Посебну пажњу обратићемо на хаплогрупе: IJ, I, pre-I1, I1, I1a, I2, I2a, I2b, I2b1, I2b1a, I2a1, I2a2, J, J2, J2b, J1, R1a, R1b. Због чега су оне за нас интересантне, и на шта указују?

Када је деведесетих година прошлог века почело распарчавање бивше СФРЈ, интензивно су вршена истраживања хаплогрупа на нашим просторима, али је тадашњи председник Србије (Слободан Милошевић) повукао наше представнике из тог, веома значајног пројекта, под изговором да се за такав подухват нема довољно новца. У *Nedeljnom telegrafu* од 18. маја 2005. објављен је краћи текст на ову тему, у коме се наводи:

„Др Драган Алавантић (Институт у Винчи) успео је 1997. да ступи у контакт с врхунским британским научницима Марком Џоблингом и Крис Тајлер Смит. Они су руководили међународним истраживањем распореда карактеристичних генетских облика — хапло група у европском становништву. Испитивање је обављено праћењем мушког Y хромозома из ДНК, који се у готово непромењеном облику преноси са оца на сина. Ретке мутације на мушком хромозому, које се дешавају отприлике једном у 1.000 година, служиле су као маркер одређене популације са истим прапретком. Лабораторија за молекуларну биологију и генетику Института у Винчи ушла је тада у ред ретких референтних институција. Поносни смо што се, од 47 земаља где је испитивање обављено, хаплотејпинг радио само у осам држава, од којих је једна била Србија. Са 100 узорака и великим бројем обрађених маркера, ушли смо у пет најрелевантнијих резултата — каже др Алавантић. Укрупњавањем резултата установљено је да је геном са ознаком HG2 најстарији, а сви остали проистекли су из њега. Циљ истраживања био је да покаже како су географске баријере у генетици важније од језичких, и да су суседни народи међусобно сродни — чак и кад не говоре истим језиком. Иако је та чињеница неоспорно утврђена, показали су се и неочекивани резултати. Испоставило се да у српском узорку има највише најстаријег генома HG2 и да смо по томе ближе Ирцима и Нордијцима, него Русима. Тај податак био је само знак да истраживања треба наставити, на још већем узорку — објашњава др Алавантић. Међутим, тадашњој, као ни садашњој државној управи није допирало до свести да се налази на помолу потреса који прети да промени садашње историјске аксиоме. Али наши први суседи Хрвати схватили су да могу корисно да злоупотребе необичне резултате генетских истраживања. У интернет издању загребачког Вјесника видео сам текст о томе како су Срби утврдили да је истина оно што Хрвати одавно тврде — да смо несловенског порекла и аутохтони на овој територији — каже др Алавантић. По неким својим прорачунима, они су „још више староседеоци“ него ми. Најгоре је што се сад на интернету ти подаци узимају као релевантни. Хрватско министарство науке одмах добија материјални подстицај и наставља истраживања и ван граница матичне државе. Крајем 2004. објављена је вест како је генетским истраживањем у БиХ утврђено да најстарији генетски материјал има „чак“ 73 одсто босанских Хрвата! Код Бошњака је нађено 48 процената, док су босански Срби морали да се задовоље са само 30 одсто „староседелачких“ гена. Ја сам имао већи истраживачки узорак од њих, па не тврдим да су Срби најстарији — љути се др Алавантић, али признаје да то има своје практичне вредности, јер хрватски министар науке очигледно успева да намакне новац за даља истраживања. У прави покрет испитивања гена сад су укључени сви на Балкану, *искључујући Србију*, иако је овде направљен први, фундаментални корак. Стручњаци из Винче недавно су боравили у Сегедину, где је група научника разрадила начин узимања узорака ДНК из костију старих вековима. Мађари, нимало случајно, финансирају те људе

да чепркају по археолошким налазиштима и испитују генетски материјал костију. Мађарска држава та испитивања ради и по Војводини, док наша за то нема новца. Ту лако може да буде умешана и политика, јер иако је истина једна, употреба података је нешто сасвим друго“ — упозорава др Алавантић.

Пратећи старост појединачних хаплогрупа истраживачи су пратили и хаплогрупу IJ-од леденог доба (апроксимативно) од 42.000 — 38.000 год. пре Христа, када се иста тзв. „нација“ дели у две линијске групе, да би се пре око 30.000, односно пре 24.000 год. поделила на четири линијске групе које се надаље могу у варијететима пратити као непромењене групе од бронзаног доба (4.000 — 2.000 год. пре Христа) до данас. Поменуто хаплогрупе показују сродство хелмског народа са значајним скупинама руског, скандинавског, енглеског, роданијског (француског), иберијског (шпанског) живља, са једним делом народа Блиског и Средњег истока који се сада назива Арапима, али и са Јеврејима праоца Авраама. Исто тако, овај начин посматрања указује нам на чињеницу да је простор јужног Хелма насељен већински истоветним с једне, и веома разнородним групама становништва, с друге стране, од којих се првенствено издвајају две националне групе: Албанци (Шкипи) и Јелини.

Аутохтона хелмска хаплогрупа, имајући за своје средиште географски простор Подунавља и Поморавља, који се простире све до Јадрана, шири се одавде на све стране. Удаљујући се од свог језгра, меша се са све више не-аутохтоних хаплогрупа. Територија која данас претежно припада државама БЈР Македоније, Р. Албаније, Р. Бугарске и Р. Грчке, насељена је људима који су различитог порекла: почевши од оних који су аутохтоно хелмско становништво, па све до оних који су се ту населили миграцијама, које су највероватније биле последица великих војних похода. Оно што данас „позитивна историја“ подразумева под различитим националним идејама, на јужним и источним пределима нашег полуострва, не поклапа се са реалним историјским пореклом становништва. Другим речима, постоје национално опредељени Грци, који су историјски сродни Србима или Албанцима, а нису неким другим национално опредељеним Грцима. Ако се осврнемо на феномен „националних“ држава које су настале на простору који не припада региону од Подунавља и Поморавља до Јадрана, видећемо да је становништво веома разнородно, али увек формирано око једне веће „националне“ идеје (грчке, албанске, бугарске, румунске...). Потпуно супротно је на нашим просторима, где је становништво генетски прилично хомогено, али расцепкано на мноштво „националних“ идеја. То би значило да су, у првом случају, прилично успешно спроведени пројекти националних идеологија, које подсећају на идеологију „интегралног југословенства“, док је у другом случају националистичка идеологија добила ефекат разједињавања хомогеног становништва. На

овом примеру, можемо видети да је концепт идеолошког национализма потпуно нереална категорија; она је плод идеологије једног временског тренутка, а не одраз темељнијих историјских реалности који би завређивали озбиљнију богословску пажњу.

У том смислу, преиспитивање онога што подразумевамо под реалним сагледавањем постојећих „националних вредности“ на нашим просторима представља и својеврстан богословски изазов. Ако дакле, на највећем делу Хелмског полуострва постоји један доминантан народ, тада представља историјски парадокс било какав „међунационални“ спор унутар тог самог народа — спор који би морао имати било какве екслисиолошке последице. Тим пре, било би апсурдно покретати екслисиолошке спорове између тог аутохтоног већинског народа и бројчано мањих народа који су део суживота на овим просторима. Морају се истовремено узимати у обзир две реалности: прва представља вишевековни труд оних (мањих) народа који су исказивали тежњу за асимилацијом других (или другог) народа како би се и сами осећали „реално већим“; друга реалност представља историјско *ујосїојење* „нових“ народа (нација), будући да су се због лагоднијег живота многи одрицали свог дотадашњег идентитета. Другим речима, националистичке идеологије по себи, као што смо то већ поменули, не представљају категорије које припадају самој реалности, већ бисмо могли рећи да су идеолошки историјски феномени, који су нестабилни и променљиви.

Како помирити садашње стање „нација“ на Хелмском полуострву са стварним историјским наслеђем?

Најпре, теорије које говоре о првом досељавању тзв. „Словена“ на Хелмско полуострво, на коме њихови преци наводно никада нису живели, застареле су онолико колико и аутори који су такве бесмислице измишљали. Довољно је, и мимо поменутих генетских истраживања, имати увид нпр. у дела Аустралијанца Гордона Чајлда, археолога с почетка 20. века, који је и тада говорио праву истину о народу Хелма.⁸ О свему овоме већ вековима говоре и топографија и топонимија, али то очигледно није био довољан путоказ људима ових простора да не прихвате нововековни *идеолошки национализам*. Кад погледамо географске мапе из 17. века, добар део територија данашње јужне Бугарске обележавају се именом Румунија, док се истовремено изнад ње протеже Бугарска, а изнад ње опет Валахија (Влахија, Власија). Смешно би било и помислити да су у једном тренутку Румуни одлучили да се иселе из Румуније (тадашње Валахије) да би живели у Бугарској, и да напрасно том делу територије надену име Romania? Или се можда византијска земља под Турцима на једном месту тако прозвала?! Ако је ово друго у питању, због чега поред имена Romania на та-

⁸ Погледај напомену бр. 6.

квим мапама стоји и име Thracia? Зар није и (Т)рачка⁹ област обележавана као Византија на одговарајућим мапама?!

Топонимија, хидронимија, оронимија, и поред намерних историјских измена, довољно говоре о чињеници да се нација не може конституисати на основу имена територије. Може (!), ако постоји одговарајућа сила која стоји иза таквог подухвата, попут примера данашњих тзв. „националних држава“ које су настале као резултат распада СФР Југославије, и иза којих стоје западне „велике силе“. Међутим, ове творевине силника неодрживе су на дужи временски период; свака овосветска сила има и своју меру трајања. Овде се, сада, поставља питање: на основу чега тзв. „нације“ (привремено) оправдавају свој идентитет?

Данашња „Република Македонија“ потребује еклисиолошко признање, као што постоји и усиљено трагање за могућношћу постојања тзв. „Хрватске Православне Цркве“; у супротном, *накнадно ујосйојена нација* некада православног живља на овим просторима не може имати личну, већ само *економску*, односно *кориснички засновану заједницу* са другима. На исти начин, нечијом, а у сваком случају туђом силом, сваки део народа у односу на област у којој живи може себи да *орјанизује ујосйојење* нације. Економска заједница почиње и завршава се употребним проценама и вредновањем човека, а никако личним приступом човеку и његовим много дубљим потребама. Другим речима, економска заједница као да постулира синтагму: „Требаш ми због економски-употребне вредности и због тога ти постојиш“. Такав развој догађаја назиремо и у проблематици еклисиолошког смисла првенства у дијаспори, о чему мудро говори митрополит Пергамски Јован Зизијулас.

Срећом, постоје и археолошки артефакти који на читавом простору Хелмског полуострва сведоче о идентичној палеолитској и још древнијој култури и обичајима, у свом континуитету непрекинутој (осим у питању артефаката хришћанског симболизма) до наших дана. Тако нпр. некадашња (Т)рачка племена која су се између себе гложила око превласти, и поред тога што су обухватала простор од горњег Дунава (Гети) до (Т)рачког мора (острво Самотраки и многа др.), нису била „нациотворно“ оријентисана, већ су се борили за превласт онако како су се нпр. Вавилон и Нинива борили за превласт више од 1000 година пре међусобних борби тзв. (Т)рачана.

Све ово говори у прилог примарној компактности једног и истог народа раздељеног — првобитно на племена и сталеже, који су касније, под већ

⁹ Име Тракија је морфолошка варијација онога што је у латинским изворима касније познатије као Rascia, тј. Рашка. О томе више види у: Pavol Jozef Safarik, *Slovanske starozitnosti*, Praha, 1863; Tomo Maretic, *Slaveni u davnini*, Zagreb, 1894. Константин Јиричек наводи пример једне повеље из 1595, у којој стоји сведочанство о томе како је град Трговиште (данас Нови Пазар), постало од имена Рас. (Константин Јиричек, *Историја Срба*, Београд, 1952), итд.

поменутом политиком (преко „крилатице“) Балкан балканским народима, поистовећени са нацијама. Но, сличну појаву можемо пратити широм европског континента. Историографије које су настајале после Француске револуције имале су тенденцију да читавају новоформирани појам идеолошког национализма у претходне историјске периоде. Али „Влах“ није била национална већ сталешка припадност претежно сточарима.¹⁰ Европски „Венети“¹¹ били су углавном сталеж трговаца разасут по читавој Европи, са трговачким центром у Венецији. Име „Руси“ (Раси, Роси) односио се на људе који су претежно припадали земљорадничком сталежу.¹² Готи су представљали ратнички сталеж.¹³ Сви ови сталежи појављују се широм Европе, будући да није постојала национална раздељеност на идеолошкој основи. Све ово је важило и на нашем полуострву, где је ситуација била још јаснија, будући да је овај простор средиште једне од три велике гране европског становништва (једног од три европска народа, у дословном значењу), па је углавном и било насељено тим хомогеним становништвом, све до наших дана.

Тако, на Хелмском полуострву немамо народе, нације, већ народ — нацију. Ово је веома важно, не само због сагледавања намере да нас други, овако затроване „образовним националистичким“ системима, који су код нас продрли из западне мисли, не нагоне на братоубилачки рат када год им се прохте, већ управо због богоустановљеног богослужбено-символичног начина постојања аутокефалних Цркава, тако да не може ниједан „румунски“ председник или епископ да подрива родно јединство Срба и Влаха, под изговором да су Власи део „румунске нације“. Румунски епископ, при томе, потпуно неканонски, дакле етнофилетистички, узурпира право на

¹⁰ Источни простори Хелма, веома често, све до данашњих дана, називају се „Валахијом“ или „Влашком“, управо зато што су били претежно насељени живљем који се бавио сточарством. По тој логици се и простор од Златара до Пештера назива „Стари Влах“.

¹¹ У историји се још као сродници Венета помињу и „Венди“ или „Винди“. Отуда и назив „Вијена“ за Беч. Такође, могуће је да је и сам термин „Феники“ (тј. Феничани) етимолошки и историјски повезан са овим именом. У истом етимолошком сродству је и назив „Вандали“. Сваку историјску појаву ових појмова, увек прати феномен великих трговачких градова и приморских лука.

¹² Треба поменути да се у једном тренутку и наша држава називала „Рашком“ и да је престоница био град „Рас“. У истом сродству је и старији термин „Трачани“ и „Тракија“. Етрурци су себе називали „Расени“. Данашња Русија носи име управо по овом сталежу који је веома дуго присутан у европском друштву.

¹³ У вези са овим именом налази се још и мноштво етимолошки повезаних назива: Гети, Хети, Гали, Келти, Галати. Захваљујући савременим генетским истраживањима, јасно можемо видети да су досадашње историографске теорије, које су у сваком од ових имена покушавале да сагледају посебан национални етнички, нетачне. Не постоје јасне етничке групе које би се једнозначно могле повезати са овим именима, штавише, феномен „Гета“ присутан је широм Европе, све до Кападокије. За овај појам, увек је везан ратнички дух, попут онога који везујемо за Спарту (Лакедемонију или Лаконију).

богоустановљену јурисдикцију других епископа. Дакле, потпуно је богословски неоснована тенденција извлачења еклисиолошких последица из националистичких идеолошких система, будући да ови немају потпору у реалности, већ у накардно формираној идеологији.

Најзад, ако би се од стране Цркве усвојила научна достигнућа из области генетике (конкретно достигнућа у истраживању хаплогрупа) и уколико би се укључила у један од образовних сегмената црквеног живота, последица по сагледавање сталне опасности од национализма — сада и на црквеној, и на научно заснованој перспективи — били би следећи: вулгарни национализам деветнаестог и двадесетог века уступио би место потпуно бенижном облику назови „национализма (етнофилетизма)“; најпре постепено, али суштински сводивом на „локал-патриотизам“. По нашем мишљењу то је нешто што је истозначно са културолошком, обичајном, језичком, сталешком или племенском, а никако „националном“ различитошћу. Локал-патриотизам, на који овде мислимо, никада не може да доведе у питање структуру Цркве, јер се ослања на реалне различитости, које могу бити праћене и до граница парохијских јурисдикција, јер и у свакодневици парохијског живота свештеника наилазимо на различите језике, обичаје, стаље, итд., чак и у окриљу једне и исте парохије.

Еклисиолошко нејединство које као припадници јединственог народа Хелмског полуострва имамо са Хрватима, осим свих познатих црквено-канонских проблема, тиче се још и проблема насилног римокатоличења или унијаћења православног живља, што у први план ставља управо „хрватски“-идеолошки национализам преко кога су се кроз историју у највећој мери остваривале ове присиле.¹⁴ Однос православних цркава истока са римокатолицима у многоме је оптерећен управо таквим историјским наслеђем, које просто намеће питања реалног односа свакодневног живота и циља екуменских дијалога које водимо. Мислимо да идеолошки национализми праве проблеме и римокатолицима. Најзад, како ће у свакодневној црквеној реалности „критичних“ области изгледати *један дан њосле*, чак и у идеалном случају, да Рим прихвати црквено устројство и организује цркве широм света на епископално-митрополитско-патријарашким основама? Како ће изгледати опроштај, и ко је тај који ће из диптиха (подразумева се заједничких) брисати имена уско повезана са немилим догађајима прошлости. Да ли ће се десити својеврсна *лустрација*, и како?

Наравно да до сада поменути проблеми односа међу православним

¹⁴ Вредно је поменути *Далимилову хронику* из четрнаестог века, која представља први историјски спис који говори о пореклу Чеха, а која Хрвате помиње као српско племе. Види *Dalimilova kronika*, превод на нови језик начинио V. Flainšhans, изд. Jan Laichter, Prag, 1920. Још је тада, дакле у 14. веку, упоредо са упливом венецијанског богатства у западноевропски начин живота била актуелна и ватиканска политика римокатоличења православног хелмског живља (Истре, Далмације, Босне) што се интензивирало у току 17., 18., 19. и 20. века.

црквама Србије и Румуније нису једини проблеми у којима се примећује етнофилетизам, већ постоје етнофилетистички елементи и у односима православних црква Бугарске и Грчке. Такође, свима на овим просторима покушава се наметнути и „реалност постојања“ тзв. „Македонске Православне Цркве“, или тзв. „Црногорске Православне Цркве“.

Позивајући се на Сабор у Константинопољу 1872. год. митрополит Пергамски Јован инсистира на саборској осуди етнофилетизма као јереси, и у том контексту помиње однос Православне Цркве Бугарске према Православној Цркви Грчке. Његовом ставу додали бисмо и чињеницу да је у годинама које су уследиле, читаву ствар усложрила и Грчка држава, која је само од 1913–1996. год. по званичним подацима (објављеним у службеном грчком листу — Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως), променила 4.413 топонима, оронима и хидронима у Грчкој, у циљу асимиловања негрчког становништва. Bintliff наводи да је „негирање мултиетничког састава руралних области (Грчке) потпомогнуто државним упливом који је систематски мењао имена места кроз читав двадесети век, а многа и крајем шездесетих, када су многа, по њему, словенска, албанска, па чак и италијанска имена места промењена у корист грчких имена.¹⁵ Анастасија Каракасиду отворено говори да „већина популације у грчкој Македонији није ништа мање него грчког (порекла)“.¹⁶ С друге стране, постоје грчки аутори попут Димитроса Г. Петаласа који је у потрази за својим древним „словенским“ (аркадским) пореклом издао кратак речник *Речи словенској йорекла на Пелопонезу (осим йојонима)*.¹⁷ Пример јасног сведочанства о „чишћењу историје уз помоћ географије“ налазимо и у аустроугарском географском атласу из 1904. год., када је граница Грчке и Турске била непосредно изнад данашње Атике; у овој мапи наилазимо на следеће топониме на Пелопонезу: Арахова, Каменица, Простовица, Сељана, Дара, Стрезова, Сопот, Диврина, Кумани, Варвасена, Веланџа, Врина, Крестена, Димиџана, Затуна, Стемница, Востиџа, Дервен, Зевголац, Вервиџа, Зурџа, Вергова, Кантрева, Драгоман, Туриџа, Селиџа, Левецова, Гаранџа, Веланиџиџа, Зириџа, Вервена, итд.

Иста мапа наводи и следеће топониме, овога пута у Атици: Вари, Дервеносалеси, Киурка, Зерика, Ливада, Карџиџа, Топоља, Арахова (као и на Пелопонезу), Велиџа, Влах, Менџениџа, Глуниџа, Сувара, Граница, Сељани, Велика Лоботина, Велвиџана, Дервекџиста, Палукова, Свети Власиџе, Велуста, Стамна, Влахори, Врачари, Драгамест, Завиџа, Катунa, Стану, Завер-

¹⁵ Види BINTLIFE, „The Ethnoarchaeology of a [Passive] Ethnicity, у K. S. Brown and Yannis Hamilakis, *The Usable Past: Greek Metahistories*, Lexington Books, 2003. стр. 138.

¹⁶ ANASTASIA KARAKASIDOU, „Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia“, *Journal of Modern Studies*, 11 (1993), 22–23, забелешка 2–3.

¹⁷ Превод на српски језик дело је Института Академије СПЦ за уметност и конзервацију, Сремски Карловци, 2009. год. Уз то међутим, постоје и научни извори који говоре у прилог теми о којој говори Bintliff, и то пре 1913. год.

да, Превеза, Велући, Смоково, Гаврово, Добруца (тада на граници Грчке и Турске), Волос, Загора, Кокорава, Топуслар, Острово, Митрица (планинска граница), Законина, Јањица, Каљакуда, Вулгара (планина), итд.¹⁸

Све у свему, разумљиво је због чега је инвазивни европски идеолошки национализам 19. и 20. века *криво срасио* на нашим просторима. Другачије није ни могао! Али како сада сагледавати, и не грешити у питању националне другачијости Грка и тзв. „Словена“? Видели смо да је из перспективе сталешких различитости на простору Хелмског полуострва етнофилетизам потпуно беспредметна ствар. Да ли је, међутим, у случају односа Грка и негрчког становништва Хелма оправдано постојање етнофилетизма у Цркви?

Управо на овом месту важно је инсистирање митрополита Пергамског Јована на практичном богослужбеном употребљавању речи Апостола Павла о томе да *нема Јудеја ни Јелина ни Скиѿа ни др.* што етнофилетизам као трајну појаву, чак и мимо поменутих генетских истраживања, чини беспредметним у православно-хришћанској причи. Међутим, Апостол Павле негодује и због раздеобе ученика на Петрове и Павлове речима: „Да ли се Христос подели?“ (1. Кор. 1, 13). Из посланица које су сачуване до данас јасно се види различитост у приступу Једној и Истој Тајни, и ту различитост ка једном и истом спасењу води Дух Свети. Због тога и можемо приметити да се Апостоли и Јеванђелисти не изражавају на исти начин, али ипак себе и свет виде као једно у Христу. То значи да различитост у обичајима, језику, сталешко-племенској припадности или припадност другој нацији не треба да дели оно што Бог жели да споји у свом непролазном Царству. Богослужбено-символични језик управо на тај начин исказује племенско-сталешку припадност, или пак припадност некој нацији. Прослављање Бога јесте циљ постојања националне припадности будућег-*небеској* народа. Због тога Јелин, Србин и др. учествују у истој божанској љубави, док идеолошки етнофилетизам стоји на сасвим супротној страни од сотириолошке природе воље Божије.

Такође, у богослужбено-символичном начину постојања Цркве сагледавамо истинску светодуховско-христолошку икономију *глобалне* Тајне спасења, јер како рече Апостол Петар: „Бог жели *да се сви ѿкају (сѿасу)*“ (2. Петр. 3, 9). То значи да је (условно назовемо) *божанска глобализација* сотириолошког, а не политичко-економског типа. У овосветској глобализацији, ништа мање инвазивној него европски национализам 19. и 20. века, географско обједињење плутократских олигархија једини је циљ и смисао постојања народа□, док божанска сотириолошка глобализација постоји у

¹⁸ Све ове али и друге топониме, хидрониме и орониме види у ANDREES neuer allgemeiner und ÖSTERREICHISCH-UNGARISCHER HANDATLAS, Moritz-Perles, Wien, 1904, стр. 107–114.

виду тајноводствених речи Господње молитве: „не молим се за свет, већ за оне које си ми дао, јер су твоји“ (Јн. 17, 9). Господње речи, дакле, немају „глобалистичко-економски“, већ *глобално-социјолошки* смисао!

Можемо најзад закључити да тренутне „националистичке“ тенденције под хелмским небом имају, историјски гледано, ограничен век трајања, зато што силе овога света које иза њих дејствују, разобличене и огољене, у наше време показују сву лаж своје силине. Њима следи скори крај, и када их више не буде било, неће бити ни разлога због кога би свака садашња називи „нација“ колико год себе уверавала у самосвојност и самоважност, остала и даље „значајна“ и „потребна“. Узалудан ће бити и сав труд око трагања за „реално“ историјском, археолошком, етнолошком, језичком или којом другом научном дисциплином, као изразом индивидуалистички настројене потребе за доказивањем своје старости, односно оригиналности, како би се на њу „накалемиле“ и одговарајуће „националистичко-еклисиолошке потребе“.

Када најзад *присіе времја* и дође Господ, и подигне мртве, тада више неће бити *ни мушкої, ни женскої, ни роба ни слободњака, ни Јелина ни Јудеја ни Скиїа ни варвара, већ ће сви биїи једно у Христїу и живеїи као анђели на небу, будући да су синови васкрсења* (Кол. 3, 11; Гал. 3, 28; Мт. 22, 30; Лк. 20, 36). За сада међутим, икона таквог, божански уређеног света јесте богослужбено-символични начин постојања Православне Цркве коју јединствено, односно христолошки управља и води Дух Свети.

Генетска истраживања из области хаплогрупа

Истраживања на пољу хаплогрупа морају пратити и одговарајућа достигнућа на пољу археологије, историје и лингвистике, због тога што су у том случају хапломапе много тачније и разумљивије. Треба узети у обзир и незаобилазни политички фактор који често тежи да искриви истину о пореклу неких народа света и учини штету која на примеру нашег народа може трајати и вековима. Као хришћани ових простора, били смо сведоци да су многи наши ближњи у последњем историјском периоду били жртве ратова насталих као последице струјања разних идеолошко-националистичких концепција. Новија истраживања показују да је идеолошки национализам био формула за успешан модел управљања судбином становника на простору Хелма и у ранијим периодима.

У другој половини деветнаестог века, на пример, почиње снажна пропаганда аустроугарске империје која треба да потпомогне империјално ширење на простор Јадрана и читавог Подунавља. Пропаганда се састојала у штампању историјских издања која су позивала „српски народ“ да се прикључи модерном духовном покрету национализма, али која су, исто-

времено, пропагирајући конкретну и примамљиву идеологију, подвлачила да је прворазредни историјски извор ових простора спис Константина Порфиrogenита.¹⁹ Наравно, реч је била о потреби да се избрише античка историја становника ових простора, како би „Источни рајх“ добио своје историјско оправдање. На то указује чињеница да је ова идеолошка струја постала доминантна управо после Берлинског конгреса, тј. после догађаја који је потврдио чињеницу да је Кнежевина Србија у интересној сфери и заштити Аустроугарске монархије. Занимљива је чињеница да је историјска наука, пре овог периода, била посведочена од различитих оригиналних аутора, који су се често и разликовали у контексту приповедања одређених периода. Прихватање идеологије национализма у Србији имало је за директну последицу и идеологизацију историјске науке, која, практично, од краја деветнаестог века, престаје да буде реална наука (сходно делима српских историчара) и постаје бастион идеологије Српства.

Морамо истаћи да се усвајање идеологије национализма током деветнаестог века, међу Србима, показало као непроцењиво крвав избор, који после двеста година доводи целокупан живаљ ових простора на руд историјског опстанка у, за људско биће, неопходној различитости, на шта указује и сам митр. Јован (Зизијулас): „Постмодерна се карактерише као покушај да се доведе у питање све оно што је стабилно, и она је сједињена са глобализацијом, чије је главно оруђе технологија, што ће свакако претити сваком традиционалном смислу, као што је то етос. Ово може да води или у некакав облик интернационализма који би повукао за собом структуру аутокефалности православних цркава, или у једно оживљење национализма као одговора на претњу изједначавања културолошких посебности, *без којих човек не може да сивара, јер је њо њироди везан за одређени њросѝор и време.*“ Другим речима, идеолошки национализам је суштински идентичан идеологији глобализма, и историјски води ка некаквој новој идеологији, коју већ сада можемо назвати „интернационализмом“. Митрополит указује на суштинску проблематику читавог овог идеолошког комплекса, чија проблематика није тек социолошка, већ прети људском бићу на онтолошкој равни. Атак на човекову природну различитост, који се јасно читава у свим „духовним“ покретима проистеклим из времена Француске револуције до наших дана, чија је заједничка потка у њиховој идеолошкој природи, има свој исход у насртају на човекову апсолутну различитост: *јединсѝiveness, њеѝоновљивосѝ и вечносѝ*, тј. у нападу на човекову личност. Када конкрет-но говоримо о теми национализма, приметимо да је ова идеологија, уз

¹⁹ Становници Балканског простора, због насиља над њима спроведеног, по правилу постају „дошљаци“, и то у географски блиским крајевима, јер као *ауѝоѝѝони* представљају трајну сметњу онима који на њиховој несрећи, упорно, тачније вековима, настоје да граде своју „срећу“.

помоћ историјске науке (која је за те потребе истргнута из мајчинског наручја философије), направила с једне стране пометњу на плану *природне различитости*, која је, по речима Митрополита, *по вољи Творца* (а која и као таква, будући смртна реалност, потребује надилажење!). С друге стране, пометња се види и у националним различитостима, које су *људска творевина*, иако је већ *одavno формулисано мишљење да нација представља вољу Божју*. Национализам је, практично, пошао од чињенице да су људска бића различитог рода, али, заправо, то не изражава. Ову чињеницу посведочују управо генетска истраживања на која упућујемо. Савремене националне „границе“ нису израз некакве природне различитости људског бића, већ су израз различитих идеолошких стремљења појединих друштвених скупина, које као интегративни фактор потребују и националну идеологију. То значи да је национализам погрешна перспектива посматрања људске природе, јер не сагледава различитост (другачијост) која је својствена створеној природи, и која само упућује на коначну личну јединственост сваког људског бића, већ креира своју пара-реалност и пара-различитост, коју потом „научно“, односно „објективно“ посматра и користи.

Веома је важно узети у обзир богословље Црквених Отаца на које се и позива митрополит Јован (поучавајући нас већ деценијама), а које је у својој основи антиетнофилетистичко, али и антиглобалистичко. У том смислу оно је потврђено и истраживањима на која упућујемо. Пре свега, овде треба имати на уму Митрополитово наглашавање разлике између израза *разлика* и *раздео* (διαφορά и διαίρεσις), о чему говори и у овом предавању: „Различита бића постају удаљена бића, јер различитост постаје подељеност, а подељеност постаје удаљеност... Различитост мора бити очувана јер је добра. Подељеност, која је лоша, представља извитоперену различитост“.²⁰ Идеологија национализма, будући да не говори о богомданој реалности, већ о имагинарној реалности која је потребна конкретној друштвеној скупини као интегративни фактор, не изражава различитост у створеној природи, већ описује и потпомаже подељеност.

Такође, богословље митрополита Јована показује се актуелним и због чињенице да управо говор о овој теми поново отвара тематику односа личности и природе. На свом последњем предавању у Београду (20. октобра 2012), у централној хали Универзитета у Београду,²¹ Митрополит је поново нагласио да је тема односа личности и природе једна од пресудних у савременој људској мисли те да „није реч о ослобођењу личности од природе, већ о ослобођењу саме природе у *личности*“. Другим речима, родна различитост је својство људске природе, које упућује на личну јединственост

²⁰ Ј. Зизијулас, *Заједница и друштво*, Пожаревац, 2011, 2–3.

²¹ Ово предавање још увек није објављено, тако да не можемо написати прецизну референцу.

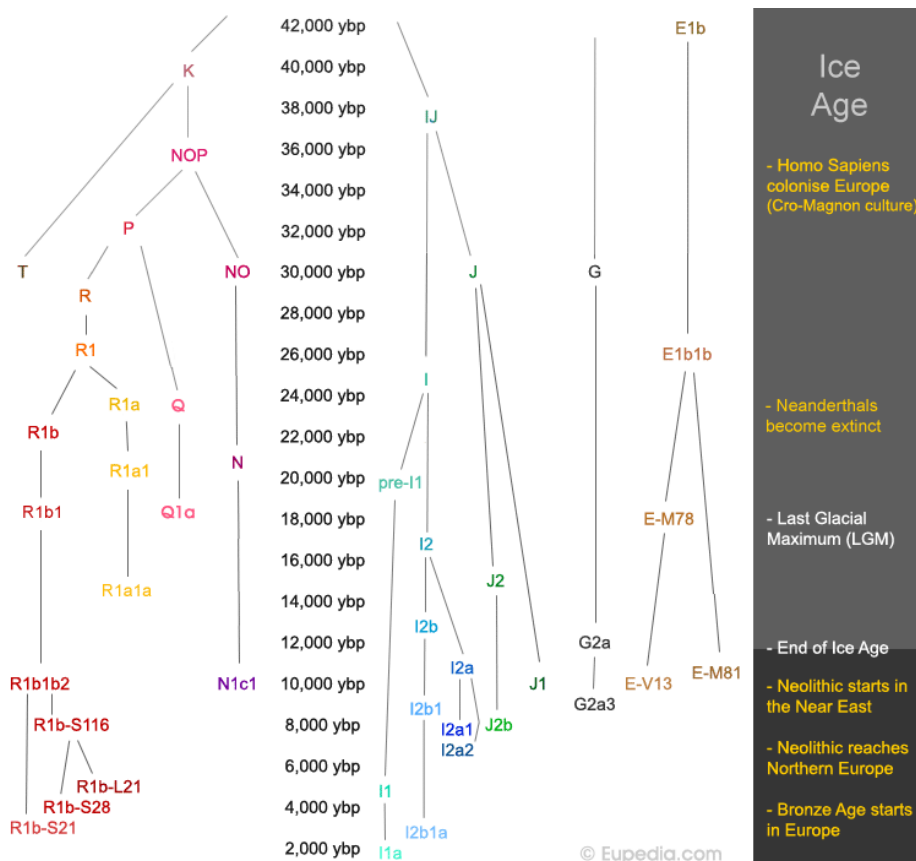
сваког људског бића. Међутим, ако природној различитости приступимо идеолошки, као што је то случај у феномену национализма, залутаћемо у раздвојеност, тј. природа неће бити ослобођена у личности.

Савремена генетска истраживања упућују нас и на још једну богословску тему на коју је указао митрополит Јован, а која се тиче самог начина постојања људске природе после Пада. Наиме, подсећајући нас на богословље преподобног Максима Исповедника, митрополит Јован Зизијулас говори о биолошком рађању као фактору који је потпуно еквивалентан смрти у природи: „Биолошки механизам људске репродукције састоји се у закону природе који претходи појављивању појединачног бића и који оно не може да контролише, по којем је свако људско биће које долази у постојање подешено да ствара нова појединачна бића која ће обезбеђивати опстанак врсте, тј. општега. Овај процес свезан је са процесом умирања, тј. с нестајањем посебног у заједничком, ипостаси у природи“.²² Уколико погледамо табеле, које у наставку прилажемо, а које сведоче о постојању људског бића у последњих педесет миленијума, потпуно постаје реалистична ова патристичка сентенца, коју Митрополит враћа у живот у савременом богословљу. Међутим, занимљиво је да идеологија национализма не упућује на овај начин постојања који је својствен послепадној природи, већ се презентује као модел уједињења — не као полазиште (природна различитост), већ као само одредиште.

На крају, желимо истаћи и чињеницу да богословље митрополита Јована енергично обнавља есхатолошки печат Цркве, што наглашава и у самом предавању: „Каква год будућност била, Црква је обавезна да остане у својој есхатолошкој природи, и да се не мења — не предајући се ни национализму, нити изједначавању културолошких различитости. Црква као икона последњих (стварности) треба да буде простор у коме се различитост не демонизује, осим ако не постаје раздвојење.“ Управо национализам, негирајући историјску реалност у којој се пројављује природна различитост људског бића, негира и есхатологију, тачније представља се као замена за есхатологију. Реалност постојања људског бића у последњих педесет хиљада година, које нам је прегледно доступно захваљујући савременом истраживању хаплогрупа, сведочи о томе да је природна различитост уздигнута на онтолошки ниво, и да због тога резултира смрћу конкретних личности. Стога, реална слика постојања људи у историји, и у виду „људске врсте“, а не конкретних личности, непристрасно сведочи о трагедији људског бића као личности у овом свету, а трагедија оставља простор, често и вапи за есхатологијом, коју као хришћани већ сада окушавамо у Цркви. С друге стране, национализам је квази-есхатологија, феномен који не изражава реалност на начин на који она заиста јесте, већ покушава да (као „аналгетиком“) елиминише сваку потребу за есхатологијом.

²² Ј. Зизијулас, *Заједница и другост*, Пожаревац, 2011, 60.

Распореди хаплогрупа²³

Табела је преглед хронолошког распореда хаплогрупа Y-хромозома од Леденог доба до данас. На веома јасан начин указује на начин на који њостоји људска њрирода у овом свету, јер излаже њреношење мушког хромозома, као њриродног својства, са оца на сина.

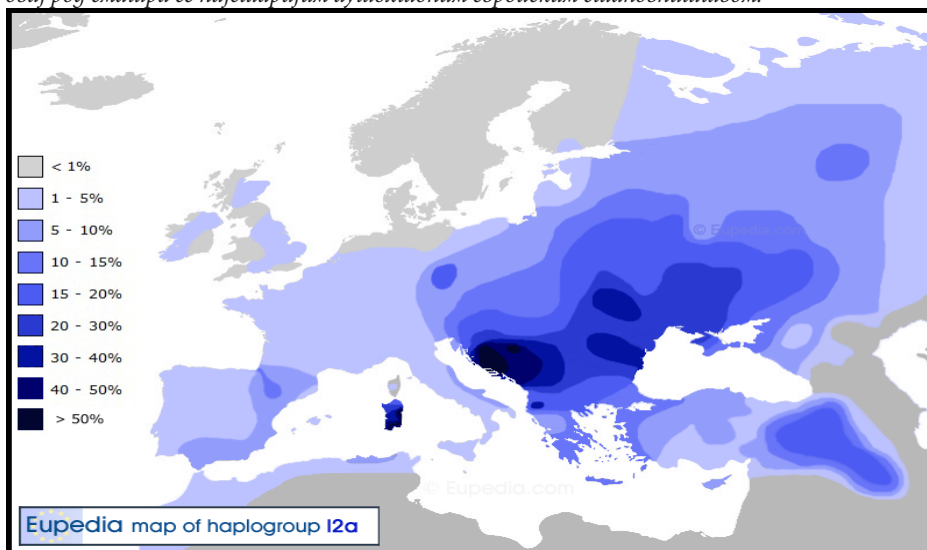
Објашњење симбола који су дајени на табели:

- К-пре 40.000 година (вероватно се уздигла у северном Ирану)
- Т-пре 30.000 година (око Црвеног мора или око Персијског Залива)
- Ј -пре 30.000 година (на Средњем Истоку)
- R -пре 28.000 година (у Централној Азији)
- E1b1b -пре 26.000 година (у Североисточној Африци)
- I -пре 25.000 година (на Балкану)
- R1a -пре 21.000 година (у јужној Русији)

²³ Подаци и табеле преузети са интернет сајта: <http://www.eupedia.com>.

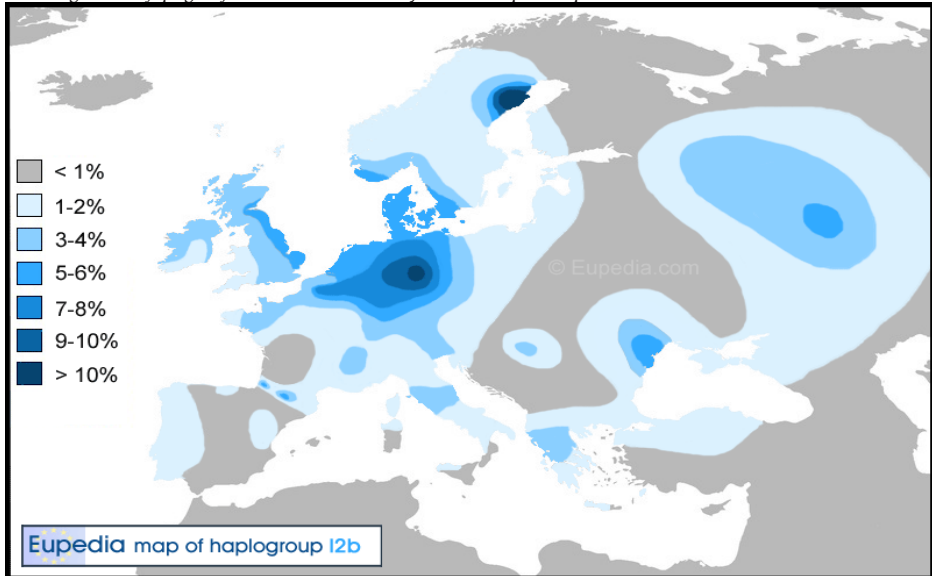
- R1b-пре 20.000 година (око Каспијског мора или у Централној Азији)
- J1-пре 20.000 година (на планинама Таурус-Загрос)
- J2-пре 19.000 година (у северној Месопотамији)
- E-M78 — пре 18.000 година (у североисточној Африци)
- G-пре 17.000 година (на Средњем Истоку)
- I2-пре 17.000 година (на Балкану)
- E-V13 — пре 14.000 година (у јужном Леванту или Северној Африци)
- I2b-пре 13.000 година (у централној Европи)
- N1c1-пре 12.000 година (у Сибиру)
- I2a -пре 11.000 година (на Балкану)
- G2a-пре 11.000 година (у Леванту или Анадолији)
- R1b1b2- пре 10.000 година (северно и јужно од Кавказа)
- E-M81 — пре 9.500 година (у северозападној Африци)
- I2b1-пре 9.000 година (у Немачкој)
- I2a1-пре 8.000 година (у југозападној Европи)
- I2a2 -пре 7.500 година (у југоисточној Европи)
- I1-пре 5.000 година (у Скандинавији)
- R1b-L21 -пре 4 00 година (у централној и источној Европи)
- R1b-S28- пре 3.500 година (око Алпа)
- R1b-S21 — пре 3.000 година (у Фризији или централној Европи)
- I2b1a не мање од 3.000 година (у Британији)

Табела приказује распоред ситановништва које носи Y-хромозом хајлоурије која је историјно доминантна међу људима који живе на тлу које је доверено нашој домовној Цркви. Иначе, овај род смањра се најстаријим аутохтоним европским ситановнишвом.

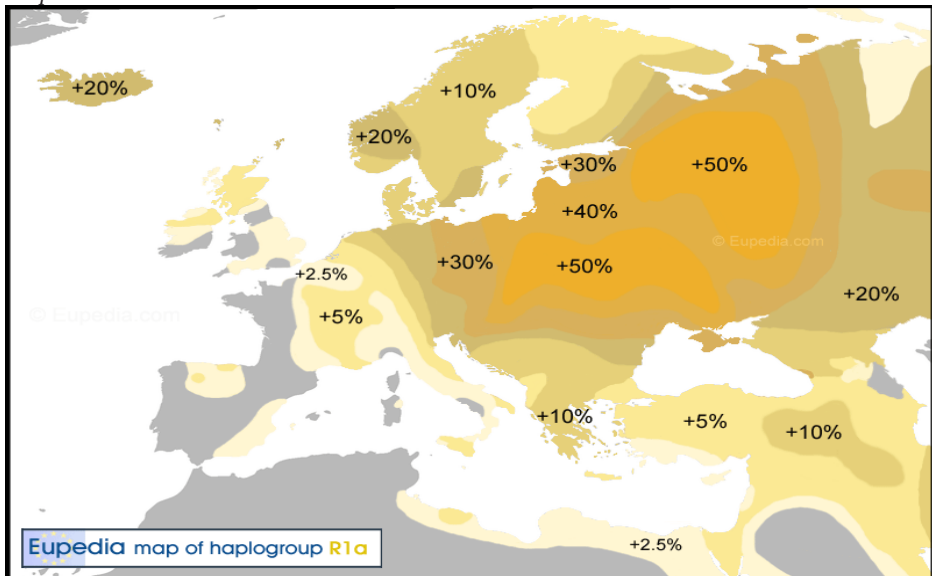

Табела приказује распоред ситановништва које је историј-

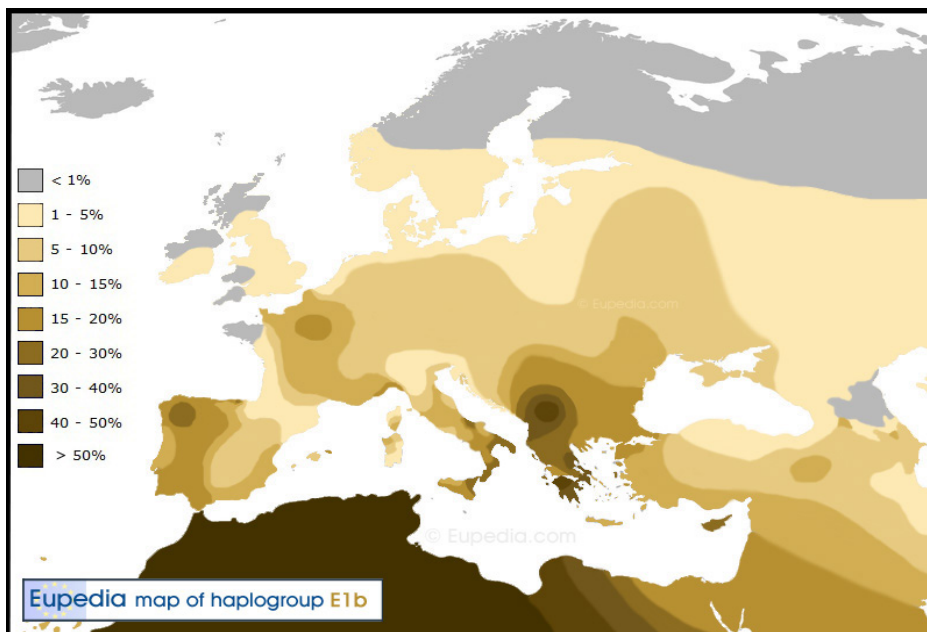
ски ђедано најсродније већинском живљу наших ђросџора.

Табела ђредспјавља расџоред спјановниџива хайлоџруиџе Y-хромозома, који је ђакође веома ђрисуџан међу ђудима који живе на џериџориџи која је ђод одџворноџиђу наше ђомесне Цркве. Иначе, већина спјановника на џериџориџи Московске ђаџриџарџије носи овај Y-хромозом.

Табела која следи ђриказује расџоред спјановниџива које има заједнички муџки хромозом, а које ђретеџно насељава јужни део џериџориџе која је ђриџада Беођрадској ђаџриџарџије.

Поређење мапа аутозомалне ДНК са Y–ДНК хаплогрупа

Попут историје мушког хромозома, доступно нам је и истраживање аутозома, тј. гена који одређује природне особине људског бића. Досадашњи прилози су упућивали на резултате који су добијени истраживањем мушког, Y–хромозома, који се с малим променама преноси кроз миленијуме. Међутим, поред тог хромозома, истраживања су се осврнула и на аутозом, па у наставку доносимо мапе које показују разноврсност телесних особина (као у физиологији) које се, иако показују велике сличности, не поклапају нужно са преносом Y–хромозома. У том смислу прилажемо и превод текста са већ именованог сајта: <http://www.eupedia.com>.

Примамљив је покушај да се направи аналогија између дистрибуције аутозомалних мешавина и оних које су везане за Y–хромозом. Док обе варијанте представљају миграције одређеног становништва и могу грубо одговарати једна другој када за извор имају исту популацију, од суштинске важности је разумети да свако поклапање има своје границе из много разлога.

1. Док родови Y–хромозома могу бити уредно организоване у генеалогско стабло, много је теже то учинити са аутозомима, због чињенице да су се они мешали („прекомбиновали“) у свакој генерацији са другим аутозомима. Да бисмо повукли уназад линију порекла становништва, идеја је да буде проверено које модерне популације деле исте и јединствене мутације,

које се шире на свих двадесет и два пара не-полних хромозома. Због тога их и именујемо као „мешавине“. Име за сваку мешавину је провизорно и не односи се нужно на становништво које носи ове гене, већ обично на регион где је тај ген најчесталији. На пример, *југозападноазијска мешавина* добила је своје име зато што је тај сет мутација данас најчесталији на Арабијском полуострву. Али арапско становништво потиче од номада који су живели око планина Загрос и Таурус, око северне Месопотамије, током неолита. Исти је случај са Y-хромозомом J1, који је највише у корелацији са овом аутозомалном мешавином. Другим речима, такозвана *југозападноазијска мешавина* коју налазимо међу појединим Европљанима можда никада и није дошла из југозападне Азије, него је вероватније ту дошла из Анадолије.

2. Било која мешавина може се разделити на мноштво посебних мешавина, цепајући популације које иначе изгледају веома блиским. *Севернозападноевропска мешавина* скоро извесно обухвата ДНК маркере из два потпуно различита популацијска извора. Због тога је и проналазимо у веома високој фреквентности међу Финцима, Ирцима и Иберима, три популације које не деле много у заједничкој историји фенотипа. Такође је нађена у слабијој, али и даље у знатној учесталости међу Кувашима (22%) из области Волге, и међу Адигејцима (16%) са северног Кавказа, и међу Ујгурима (10%) из северозападне Кине. По свим изгледима, *севернозападноевропска* компонента је састављена од маркера који припадају палеолитском становништву северне и западне Европе (I хаплогрупа) и индоевропском елементу (R1b) који је настао у области Црног мора.

3. Начин на који се преносе Y-хромозоми и аутозоми је међусобно веома различит. Y-хромозом се строго преноси са очеве на синове, и никада се не меша, док се аутозоми наслеђују по 50% од сваког родитеља. Ово је неминовно имало последице у географској дистрибуцији, јер је познато да је већина европских друштава вековима мушкој деци давала право наслеђа земље, куће, имања или чак читавог замка од својих родитеља, и због тога су остајала од колена до колена на истом месту. Насупрот томе, жене су се удавале за мушкарце из суседних племена, села и градова. Некада су слане веома далеко, посебно у краљевским и племићким породицама, које су често користиле ћерке како би запечатиле савезе са другим породицама, или су просто тражиле просца сличног друштвеног нивоа, кога нису могли наћи близу дома (или, у најмању руку, с ризиком да је просац у сродству). Ово је до данас обичај у високој аристократији. То објашњава зашто су матерњи родови (митохондријална ДНК) и аутозомална ДНК географски равномерније распоређени од мушких (Y-ДНК).

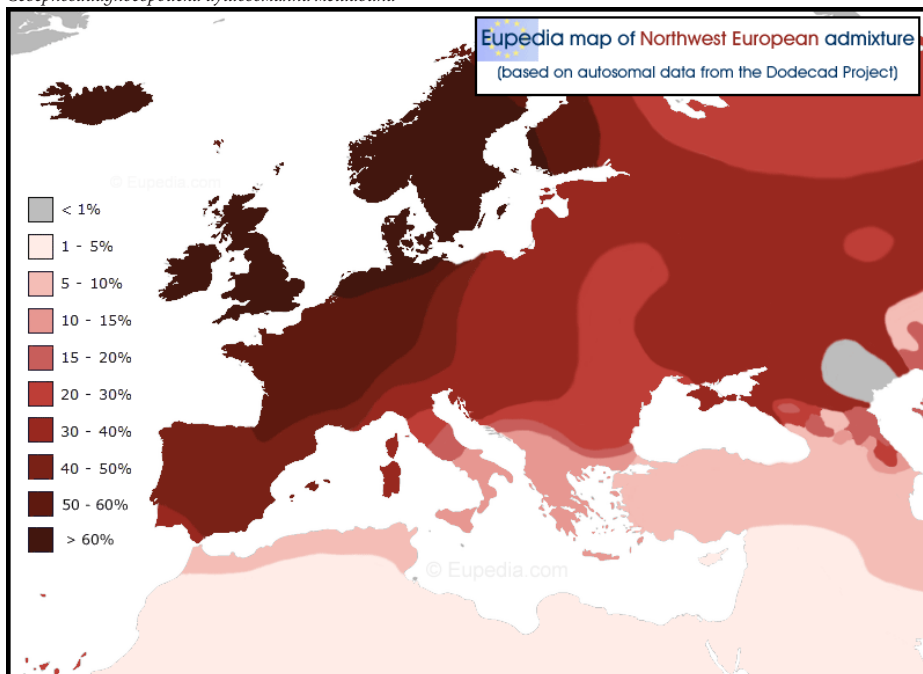
4. Хромозоми се некада појављују из еволуцијских разлога. Мутације у једном роду могу имати негативну учесталост на мушку плодност, узроку-

јући да мушкарци имају много више женског потомства (на које не преносе Y-ДНК), да имају мање деце (скупљање Y-ДНК рода), или у екстремним случајевима чак постану и неплодни.

5. Y-хромозом може трпети драматично учестало опадање услед ратова, у догађајима у којима људи из другог племена или етноса у великом броју убију своје противнике, и узму њихове жене као победници. Будући да аутозоми прелазе и на жене, аутозоми ће преживети чак и у случају да је целокупан мушки род изумро (што је вероватно било веома ретко, али једном у историји је довољно да остави сталне последице по регион).

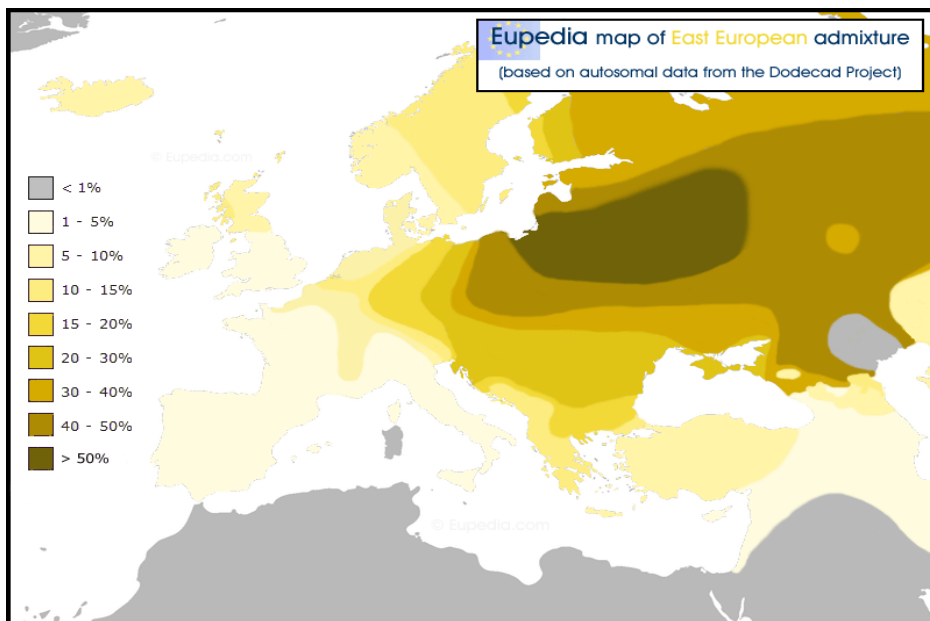
Аутозомалне мапе

Севернозайадноевројска аутозомална мешавина

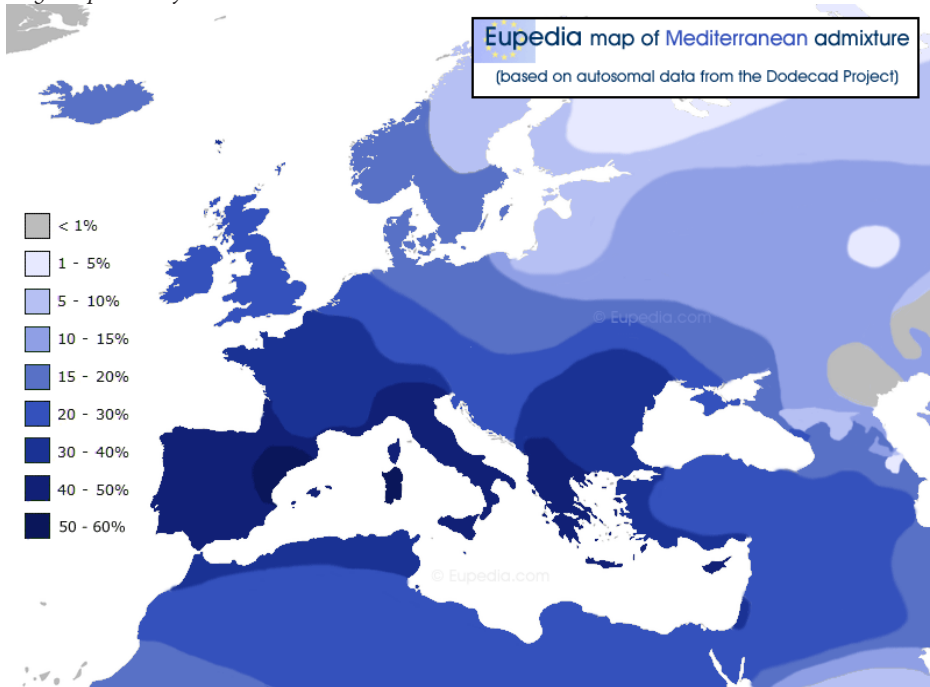

Источноевројска аутозомална мешавина

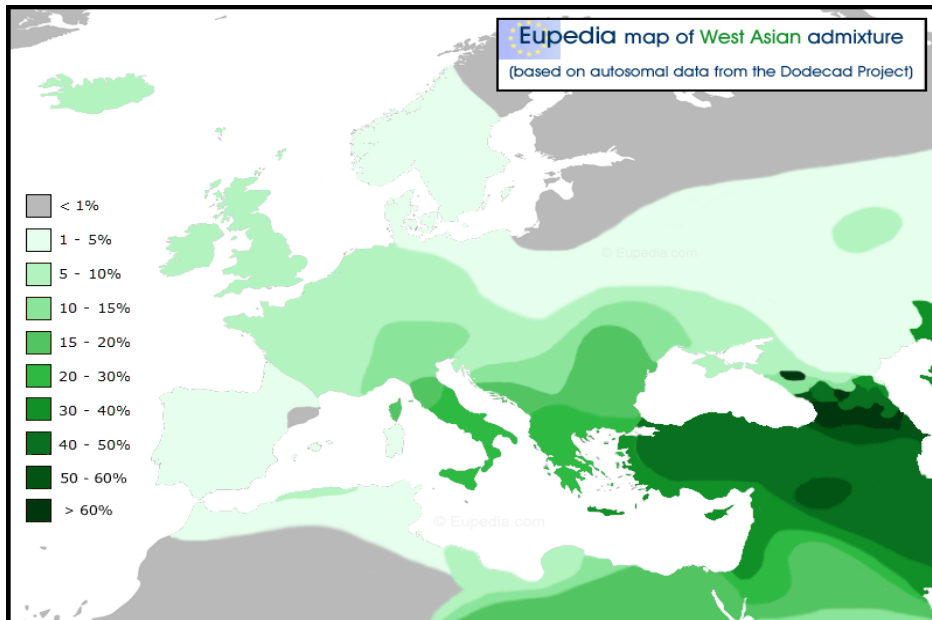

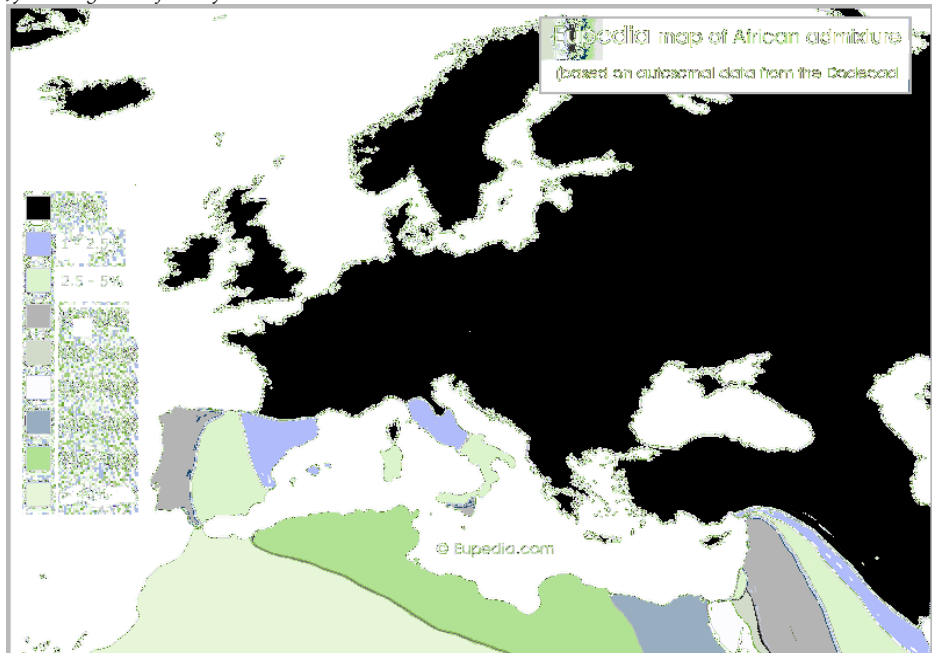
Медитеранска аутозомална мешавина

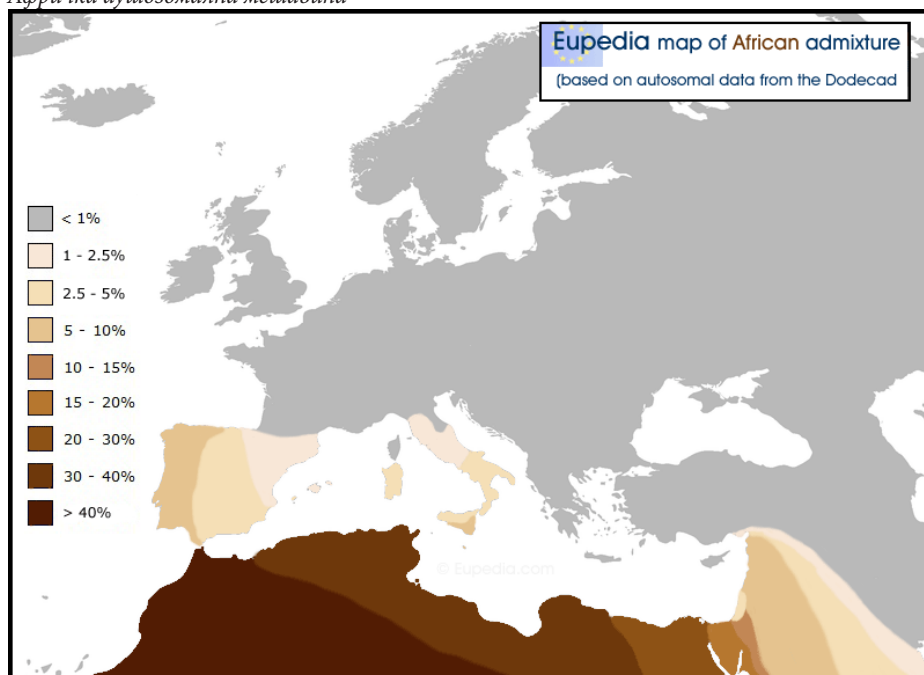
Зaјaдноaзијска аутозомална мешавина

Јуioзайдноазијска аутозомална мешавина

Афричка ауџозомална мешавина

Литература

Сви табеларни подаци могу се преузети са интернет сајта: <http://www.eupedia.com>.

ANDREES neuer allgemeiner und ÖSTERREICHISCH-UNGARISCHER HANDATLAS, Moritz-Perles, Wien, 1904.

BINTLIFE, „The Ethnoarchaeology of a ‘pasive’ Ethnicity, у K. S. Brown and Yannis Hamilakis, The Usable Past: Greek Metahistories, Lexington Books, 2003.

Гамкрелидзе, Т. В. и Иванов, В. В.: *Индоевропейский язык и индоевропейцы*. Тбилиси, џ. I, II. (1984)

Зизијулас, Ј. , *Заједница и друџосџ*, Пожаревац, 2011.

KARAKASIDOU, A. „Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia“, *Journal of Modern Studies*, 11 (1993).

Клџсов, А. А. *Основные џоложения ДНК-џенеалоџии (хромосома Y), скоросџии муџиациџ, их калибровка и џримеры расчџйов*. *Вестџник Росийской Академии ДНК-џенеалоџии*, т. 1, № 2, стр. 252–348.

Клџсов, А. А. *Се — Человек*. *Вестџник Росийской Академии ДНК-џенеалоџии*, т. 1, № 2, стр. 237–251; *Бостонский Альманах «Лебедь»*, № 477, 28, мая 2006 г.

Клџсов, А. А. *Хинди-Руси Бхай Бхай с џочки зрения ДНК-џенеалоџии, или оџкуда есџџ џошли славяне*. *Бостонский Альманах «Лебедь»*, № 531, 10, июня 2007 г.

Клџсов, А. А. *Иосиф и еџо драџџья, или взрослые џиры с молекулярной џенеалоџией*. *Бостонский Альманах «Лебедь»*, № 515, 25 февраля 2007 г.

- Клѣсов, А. А. *Происхождение евреев с точки зрения ДНК-генеалогии*. Заметки по еврейской истории, №1 (92) — №7 (98), январь — июль 2008.
- Клѣсов, А. А. *Ойкуда появились славяне и «индоевропейцы» и где их прародина?* Вестник Российской Академии ДНК-генеалогии, т. 1, No. 3, Август 2008, стр. 400–477.
- Сафронов, В. А. *Индоевропейские прародины*. Горький, 1989, стр. 272.
- Чайлд, Г. Арийцы. *Основатели европейской цивилизации*. Москва, Центрполиграф, 2005.
- Atkinson, Q.D. and Gray, R.D. *How old is the Indo-European language family? Illumination or more moths to the flame?* In: *Phylogenetic Methods and the Prehistory of Languages*. Cambridge: The McDonald Institute for Archaeological Research, 2006, pp. 91–109.
- Barac, L., Pericic, M., Klaric, I.M., Janicijevic, B., Parik, J., Rootsi, S. and Rudan, P. *Y chromosome STRs in Croatians*. *Forensic Sci. Internat.* 138, 127–133 (2003).
- Barac, L., Pericic, M., Klaric, I.M., Rootsi, S., Janicijevic, B., Kivisild, T., Parik, J., Rudan, I., Villems, R. and Rudan, P. *Y chromosomal heritage of Croatian population and its island isolates*. *Europ. J. Human Genetics* 11, 535–542 (2003).
- Bouakaze, C., Keyser, C., Amory, S. and Crubezy, E. *First successful assay of Y-SNP typing by SNaPshot minisequencing on ancient DNA*. *Int. J. Legal Med.* 121, 493–499 (2007).
- Клѣсов А., *Откуд су се појавили словени...*; 2010, VII/2, стр. 59–86.
- Cadenas, A. M., Zhivotovsky, L.A., Cavalli-Sforza, L.L., Underhill, P. A. and Herrera, R.J. *Y-chromosome diversity characterizes the Gulf of Oman*. *Eur. J. Human Genetics*, 18, 374–386 (2008).
- Chandler, J. F. *Estimating per-locus mutation rates*. *J. Gen. Genealogy*, 2, 27–33 (2006).
- Child, G., *The Dawn of European Civilization*, London, 1925; *The Aryans: A Study of Indo-European Origins*, London, 1926; *The Most Ancient East: The Oriental Prelude to European Prehistory*, London, 1929; *The Danube in Prehistory*, Oxford, 1929; *The Bronze Age*, Cambridge, 1930; *What Happened in History*, Harmondsworth, 1942; *Prehistoric Migrations in Europe*, Oslo, 1950; *The Prehistory of European Society*, Harmondsworth.
- Cinnioglu, C., King, R., Kivisild, T., Kalfoglu, E., Atasoy, S., Cavalleri, G., Lillie, A. S., Roseman, C. C., Lin, A. A., Prince, K., Oefner, P.J., Shen, P., Semino, O., Cavalli-Sforza, L. L. and Underhill, P. A. *Excavating Y-chromosome haplotype strata in Anatolia*. *Hum. Genet.* 114, 127–148 (2004).
- Cordaux, R., Aunger, R., Bentley, G., Nasidze, I., Sirajuddin, S. M. and Stoneking, M. *Independent origins of Indian caste and tribal paternal lineages*. *Current Biology*, 14, 231–235 (2004).
- Dalimilova Kronika, превод на нови језик начинио V. Flainšhans, изд. Jan Laichter, Prag, 1920.
- Gkiasta, M., Russell, T., Shennan, S., and Steele, J. *Neolithic transition in Europe: the radiocarbon record revisited*. *Antiquity* 77, 45–62 (2003).
- Gray, R. D. and Atkinson, Q.D. *Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin*. *Nature*, 426, 435–439 (2003).
- Innes, J., Blackford, J., and Rowley-Conwy, P. *The start of the Mesolithic/Neolithic transition in north-west Europe — the polynological contribution*. *Antiquity* 77, No. 297 (2003).
- Јиричек, К., *Историја Срба*, Београд, 1952.
- Johnson, A. *Solving Stonehenge. The New Key to an Ancient Enigma*. Thames & Hudson, 2008, pp. 288.

- Kivisild, T., Rootsi, S., Metspalu, M., Mastana, S., Kaldma, K., Parik, J., Metspalu, E., Adojaan, M., Tolk, H.-V., Stepanov, V., Golge, M., Usanga, E., Papiha, S.S., Cinnioglu, C., King, R., Cavalli-Sforza, L., Underhill, P. A. and Villems, R. *The genetic heritage of the earliest settlers persists both in Indian tribal and caste populations*. Am. J. Hum. Genet. 72, 313–332 (2003).
- Klyosov, A.A. *Origin of the Jews via DNA Genealogy*. Proceedings of the Russian Academy of DNA Genealogy, 1, 54–232 (2008).
- Maretic, T., *Slaveni u davnini*, Zagreb, 1894.
- Martinez, L., Underhill, P.A., Zhivotovsly, L.A., Gayden, T., Moschonas, N.K., Chow, C.-E. T., Conti, S., Mamolini, E., Cavalli-Sforza, L.L. and Herrera, R.J. *Paleolithic Y-haplogroup heritage predominates in a Cretan highland plateau*. Eur. J. Human Genetics, 15, 485–493 (2007).
- Motyl, A., *Encyclopedia of Nationalism*, Vol. 1, *Fundamental themes*, Сан Дијего, 2001.
- Nasidze, I, Ling, E. Y. S., Quinque, D., Dipanloup, I., Cordaux, R., Rychkov, S., Naumova, O., Zhukova, O., Sarraf-Zadegan, N., Naderi, G. A., Asgary, S., Sardas, S., Farhud, D. D., Sarkisian, T., Asadov, C., Kerimov, A. and Stoneking, M. *Mitochondrial DNA and Y-Chromosome variation in the Caucasus*. Ann. Human Genetics, 68, 205–221 (2004).
- Pericic, M., Lauc, L.B., Klaric, A.M. et al. *High-resolution phylogenetic analysis of southeastern Europe traces major episodes of paternal gene flow among Slavic populations*. Mol. Biol. Evol. 22, 1964–1975 (2005).
- Qamar, R., Ayub, Q., Mohyuddin, A., Helgason, A., Mazhar, K., Mansoor, A., Zerjal, T., Tyler-Smith, C., and Mehdi, S. Q. *Y-Cromosomal DNA variation in Pakistan*. Am. J. Hum. Genet. 70, 1107–1124 (2002) 84.
- Regueiro, M., Cadenas, A. M., Gayden, T., Underhill, P. A. and Herrera, R. J. *Iran: tricontinental nexus for Y-chromosome driven migration*. Human Heredity, 61, 132–143 (2006).
- Sahoo, S., Singh, A., Himabindu, G., Banerjee, J., Sitalaximi, T., Gaikwad, S., Trivedi, R., Endicott, P., Kivisild, T., Metspalu, M., Villems, R. and Kashyap, V.K. *A prehistory of Indian Y chromosomes: evaluating demic diffusion scenarios*. Proc. Natl. Acad. Sci. US, 103, 843–848 (2006).
- Sengupta, S., Zhivotovsky, L. A., King, R., Mehdi, S. Q., Edmonds, C. A., Chow, C.-E. T., Lin, A. A., Mitra, M., Sil, S. K., Ramesh, A., Rani, M. V. U., Thakur, C. M., Cavalli-Sforza, L. L., Majumder, P. P., and Underhill, P. A. *Polarity and temporality of high-resolution Y-chromosome distributions in India identify both indigenous and exogenous expansions and reveal minor genetic influence of Central Asian Pastoralis*. Amer. J. Human Genet. 78, 202–221 (2006).
- Safarik, P. J., *Slovanske starozitnosti*, Praha, 1863.
- Weale, M. E., Yepiskoposyan, L., Jager, R. F., Hovhannisyan, N., Khudoyan, A., Burbage-Hall, O., Bradman, N. and Thomas, M. *Armenian Y chromosome haplotypes reveal strong regional structure within a single ethno-national group*. Hum. Genet. 109, 659–674 (2001).
- Wells, R. S., Yuldasheva, N., Ruzibakiev, R., Underhill, P. A. et al. *The Eurasian heartland: a continental perspective on Y-chromosome diversity*. Proc. Natl. Acad. Sci. US, 98, 10244–10249 (2001).
- Wiik, K. *Where did European men come from?* J. Genetic Genealogy, 4, 35–85 (2008).